

Maak de puzzel compleet



**Preventie jeugd
Rekenkamercommissie
De Ronde Venen**

Colofon

Projectnummer: 35815

Auteurs: Bouchra Dibi
Anouk Visscher
Rosa Duijvendak
Oscar Papa
Rob Ramsey

B&A B.V.
Bezuïdenhoutseweg 161
Postbus 829
2501 CV Den Haag

t 070 - 3029500
f 070 - 3029501

e-mail: info@bagroep.nl
http: www.bagroep.nl

Den Haag, 14 november 2019

© Copyright B&A B.V. 2019.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Op alle opdrachten en werkzaamheden zijn de Algemene voorwaarden van B&A B.V. van toepassing, gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel Haaglanden onder dossiernummer: KvK Haaglanden 27177844. De Algemene voorwaarden treft u als bijlage aan en kunt u tevens inzien op onze website, www.bagroep.nl.

B&A is gevestigd in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam.

15-11-2019 12:28:00

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Onderzoeksvragen	5
1.3 Onderzoeksmethode	6
1.4 Leeswijzer	7
2. Bevindingen: de visie op preventief jeugdbeleid	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Informatiepositie gemeente	9
2.3 Visie op preventie ten aanzien van jeugd	10
2.4 Maatschappelijk resultaat en doelen op preventie	13
2.5 Samenvattende bevindingen	15
3. Bevindingen: investeringen in preventief jeugdbeleid	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Investerings preventief jeugdbeleid	17
3.3 De aard van ingezette maatregelen	19
3.4 Doelbereik preventief jeugdbeleid	19
3.5 Samenvattende bevindingen	20
4. Bevindingen: samenwerking binnen het preventief jeugdbeleid	23
4.1 Inleiding	23
4.2 De route naar preventief hulpaanbod	23
4.3 Preventiedoelen	24
4.4 Samenvattende bevindingen	25
5. Conclusies en verbeterpunten	27
5.1 Conclusies	27
5.2 Aanbevelingen	29
Bijlage 1: Overzicht gesprekspartners	33
Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording	34

1

INLEIDING

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Voorkomen is beter dan genezen. Dat klinkt vanzelfsprekend, maar de meeste aanpakken en interventies die gemeenten nu via de partners inzetten, kennen vooral een curatief karakter. Er is een probleem en dat moet aangepakt worden. Door versterking van het opgroei- en opvoedklimaat zouden problemen moeten kunnen worden voorkomen en zou de eventuele inzet van jeugdhulp in een later stadium minder zwaar en minder kostbaar moeten kunnen zijn.

De Rekenkamercommissie De Ronde Venen hanteert als definitie dat *“preventie betrekking heeft op het voorkomen, het vroeg signaleren en vroeg interveniëren bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen van jeugd”*. Het betreft hierbij met name pedagogische hulp, lichte opvoedingsondersteuning en (school)maatschappelijk werk. Dit ter onderscheid van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Hierbij moet men zich realiseren dat een afbakening tussen enerzijds preventie en anderzijds jeugdhulp niet altijd haarscherp te maken valt. Onderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut wijst dat ook uit.

In toenemende mate stelt de politiek vervolgens de vraag of preventie ook het gewenste effect heeft. Gemeenten hebben daarnaast, behoefte aan ‘grip op uitgaven’ en ‘sturingsmogelijkheden’. Preventie heeft dan naast een kwalitatieve doelstelling het doel om uitgaven te verminderen/beperken.

De Rekenkamercommissie De Ronde Venen stelt dat er thans sprake is van een natuurlijk moment om nader te onderzoeken hoe de gemeente De Ronde Venen invulling geeft aan jeugd gerelateerde preventie. Daarbij geldt dat het onderzoek niet handelt over kwaliteit of professionaliteit van voorzieningen of aanbieder. De nadruk in dit onderzoek ligt op het speelveld van de gemeente: in samenspraak met maatschappelijke partners bepalen van de beleidsvisie, maatschappelijke resultaten en de passende beleidsaanpak op preventie van jeugdhulp.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is te komen tot nader inzicht in de wijze waarop de gemeente De Ronde Venen werkt aan de doelstelling uit de Jeugdwet om meer in te zetten op preventie. In dit onderzoek wordt de nadruk gelegd op het beleid, de organisatie en samenwerking in preventie vanuit de gemeente.

De **centrale onderzoeksvraag** luidt:

“Op welke wijze wordt in de gemeente De Ronde Venen ingezet op preventie in het jeugdbeleid?”

Deze centrale onderzoeksvraag is verbijzonderd naar een **drietal hoofdvragen**, te weten:

1. Wat is **de visie** op preventief jeugdbeleid in gemeente De Ronde Venen?
2. In hoeverre en op welke wijze **investeert** gemeente De Ronde Venen in preventief jeugdbeleid?
3. Op welke wijze wordt binnen het preventief jeugdbeleid door gemeente **samengewerkt** met wijkteams, CJG, huisarts, praktijkondersteuner GGZ, het onderwijs, en jeugd- en jongerenwerk?

Deze hoofdvragen zijn uitgewerkt in de volgende deelvragen:

Ad 1: Wat is **de visie** op preventief jeugdbeleid in gemeente De Ronde Venen?

Welke informatiepositie heeft de gemeente De Ronde Venen over het functioneren van de jeugd?

Wat is de visie op preventie ten aanzien van jeugd?

Welke maatschappelijke resultaten/doelen wil de gemeente behalen op preventie?

Welke afwegingen maakt de gemeente bij het investeren in preventie?

Ad 2: In hoeverre en op welke wijze **investeert** de gemeente de Ronde Venen in preventief jeugdbeleid? Wat is de omvang van het geïnvesteerde bedrag, gerelateerd aan het aantal jeugdigen in de gemeente? Wat is de aard van de ingezette maatregelen?

Welke afwegingen maakt de gemeente bij het investeren in preventie? (financiële middelen, inzet beschikbare uren en middelen)?

In welke mate worden de doelstellingen behaald?

Op welke wijze en mate heeft de gemeente inzicht in het behalen van doelstellingen?

Ad 3: Op welke wijze wordt binnen het preventief jeugdbeleid door de gemeente **samengewerkt**?

Op welke wijze worden signalen over (het ontstaan van) lichte problemen gedeeld en gecoördineerd?

Op welke wijze wordt de toeleiding tot het preventieve hulpaanbod gecoördineerd (regie op en samenhang in vraagverheldering en aanbod)

- Op welke wijze wordt het behalen van preventiedoelen gestimuleerd?
- Welke knelpunten worden door de gemeente en betrokken instanties ervaren met betrekking tot de samenwerking op preventiedoelen?
- Hoe wordt gezamenlijk geleerd ('lerend systeem') om de samenwerking op preventiedoelen te versterken?

1.3 Onderzoeksmethode

Preventie is in de gehanteerde definitie een breed begrip dat een verdere concretisering behoeft om het in ons onderzoek concreet en tastbaar te kunnen maken. Wij gebruiken hierbij de preventiematrix van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) als leidraad. In deze matrix worden gewenste situaties gehanteerd, waar met inzet van preventieve middelen veel voorkomende problemen kunnen worden tegen gegaan of worden verminderd. Daarmee vormt deze matrix een hanteerbaar kader voor ons onderzoek.

Het NJI hanteert drie preventieniveau's: *voor iedereen*, *voor groepen met verhoogd risico* en *voor individuen met een probleem*. Door deze gedachtegang ook voor ons onderzoek in De Ronde Venen te hanteren, kunnen wij met name hoofdvraag twee analyseren en beantwoorden. Daarbij is niet op voorhand gezegd dat het preventiebeleid in De Ronde Venen ook langs deze lijnen is opgezet. De matrix is in ons onderzoek een hulpmiddel, geen norm.

Preventiematrix Jeugd: uw jeugdbeleid in kaart

		3 preventieniveaus			
	Gewenste situatie	Universeel <i>Iedereen</i>	Selectief <i>Groepen met verhoogd risico</i>	Geïndiceerd <i>Individueel met (een verhoogd risico op) een probleem</i>	Probleem
Gezondheid	Gezond gewicht				Obesitas
	Mentaal welbevinden				GGZ problematiek/depressie/angst
	Gezonde levensstijl				Middelen/drugsgebruik/verslaving
Veiligheid	Veilige hechting/veilige thuissituatie				Kindermishandeling/huiselijk geweld
	Positief ouderschap/ veilige thuissituatie				Vechtscheidingen
	Veilige school/veilige internetomgeving				Pesten
	Pro sociaal gedrag				Jeugdcriminaliteit
	Sociale aansluiting/pro-sociaal gedrag/ zingeving				Radicalisering
Kansrijk	Positief opvoedklimaat in alle leef- omgevingen van het kind				Tekortschietend opvoedklimaat in de leefomgeving van het kind
	Opgroeien met voldoende materiële middelen				Opgroeien in armoede
	Optimale schoolloopbanen				Schoolverzuim/schooluitval/thuiszitters
	Sociale aansluiting/sociale cohesie/ participatie kwetsbare groepen				Sociale uitsluiting/bepaalde zelfredzaamheid kwetsbare groepen
Goede infrastructuur en kwaliteit van voorzieningen in de basis zoals scholen, kinderopvang, speeltuinen, etc.					

1.4 Leeswijzer

De bevindingen per onderzoekslijn zijn in aparte hoofdstukken weergegeven. In hoofdstuk 2 treft u onze bevindingen ten aanzien van de visie op preventie, in hoofdstuk 3 onze bevindingen ten aanzien van de investeringen in preventie en in hoofdstuk 4 onze bevindingen ten aanzien van de samenwerking met maatschappelijke partners. Het rapport wordt in hoofdstuk 5 afgesloten met onze conclusies en verbeterpunten. In de bijlage zijn de geraadpleegde documenten, de gesproken respondenten en een afkortingenlijst weergegeven.



**BEVINDINGEN: DE VISIE OP
PREVENTIEF JEUGDBELEID**

2. Bevindingen: de visie op preventief jeugdbeleid

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoofdvraag 1: Wat is de visie op preventief jeugdbeleid in de gemeente De Ronde Venen?

- Welke informatiepositie heeft de gemeente De Ronde Venen over het functioneren van de jeugd?
- Wat is de visie op preventie ten aanzien van jeugd?
- Welke maatschappelijke resultaten/doelen wil de gemeente behalen op preventie?
- Welke afwegingen maakt de gemeente bij het investeren in preventie?

De laatstgenoemde vraag beantwoorden wij in hoofdstuk 3. De overige vragen zijn in de navolgende paragrafen beantwoord. Steeds wordt gestart met het antwoord op de vraag, daarna volgt de onderbouwing.

2.2 Informatiepositie gemeente

- *Welke informatiepositie heeft de gemeente De Ronde Venen over het functioneren van de jeugd?*

Antwoord:

De gemeente heeft een gefragmenteerde informatiepositie over het functioneren van de jeugd:
Er wordt gebruik gemaakt van een combinatie van externe databronnen om inzicht te creëren in hoe het staat met de jeugd;
Een deel van deze databronnen loopt achter in actualiteit (zoals "waarstaatjegemeente.nl");
De eigen gemeentelijke informatiesystemen zijn vooral gericht op het proces: aanvraag, beschikking, uitbetaling aan aanbieder.
Onderlinge verbanden m.b.t. hoe gaat het met de jeugd, wat is de onderliggende problematiek, wat hebben we als gemeente gedaan, wat heeft dat voor effect, kunnen nu niet worden gelegd.

Onderbouwing

In het Beleidsplan jeugd 2015 - 2016 is een "foto" opgenomen van de staat van de jeugd in de Ronde Venen. Dit zijn cijfers uit 2014 en is gebaseerd op onderzoek dat de GGD ieder jaar uitvoert onder ouders, kinderen en jongeren. De vragen in dit onderzoek richten zich op hun gezondheid en hun welzijnsbeleving. De gemeente concludeert dat het met het grootste deel van de jongeren goed gaat. Van de ouders maakt 11% zich zodanig zorgen over de opvoeding dat zij behoefte hebben aan hulp. Als grootste risicofactoren worden gezien:
psychische problemen bij ouders;
echtscheidingen en conflicten binnen het gezin.

Met behulp van diverse andere databronnen, zoals de provinciale Factsheet jeugdzorg, cijfers van Vektis en cijfers van zorgaanbieders in de uitvoering, wordt het beeld compleet gemaakt. Met het databoek "Kinderen in Tel" van het Verweij Jonker Instituut, wordt nader ingezoomd op een schatting van de aantallen kinderen en jongeren in De Ronde Venen die in een vraagcategorie vallen. Uit het onderzoek van het NJI komt naar voren dat de meeste problematiek rondom jeugd in De Ronde Venen speelt op de volgende gebieden:

- Middelengebruik;
- Pesten, vooral i.v.m. gebruik van sociale media;
- Angststoornissen;
- Overlast en criminaliteit.

De geconstateerde problematieken zijn niet specifiek uitgewerkt in meetbare doelen en effecten van het bestaande beleid¹. De gemeente onderkent dat zij zelf een aantal gegevens niet registreert, en dat er dus een gecombineerd gebruik nodig is van externe databronnen. De eigen gemeentelijke systemen zijn vooral gericht op processen: aanvraag, beschikking, uitbetaling aan aanbieder. Wat de gemeente nodig heeft, zo constateren de gesproken ambtenaren is een regiesysteem: hoe gaat het, wat hebben we gedaan, wat is de onderliggende problematiek? Deze verbanden kunnen nu niet worden gelegd. Een mooie toevoeging hierop om de informatiepositie te verbeteren is kwalitatieve data per thema.

In de interviews met het werkveld is het beeld van problematieken aangevuld met praktijkinformatie. Het werkveld noemt ook vroegtijdig schoolverlaten, armoede en sexting als problemen onder de jeugd. Per kern van de gemeente kunnen verschillen optreden in de aard van de problematiek. De informatiepositie van de gemeente mist belangrijke informatie uit het werkveld. Dat vindt zijn oorzaak in het punt dat de signalen over de staat van de jeugd die in het werkveld leven, vaak niet terecht komt bij de gemeente. De gemeente is afhankelijk of partijen in het werkveld op eigen initiatief leveren, zo geven ambtenaren aan. De informatiepositie van de gemeente is nu vooral "eenrichtingsverkeer". Uit gesprekken met het werkveld valt op te maken dat er veel informatie aanwezig is bij professionals, maar dat deze informatie de gemeente niet bereikt omdat er geen structurele samenwerking is met de gemeente op het punt van de informatie-uitwisseling.

Daarnaast komt in de commissievergadering van 14 mei 2018 naar voren dat het preventief jeugdbeleid versnipperd is en er hierdoor geen zicht meer is op gaten in het beleid en het kostenplaatje: *"Er is veel onder verschillende koppen opgenomen: veiligheid, onderwijs, sport. Het is niet echt gebundeld, dus een goed inzicht in preventiebeleid is moeilijk", "geef ons inzicht in waar de gaten liggen in het preventiebeleid, dan kunnen we daar meer nadruk op leggen. Het zou goed zijn om in het nieuwe jeugdbeleidsplan ook meteen aan de doelen indicatoren te hangen" en "We hebben geen inzicht in wat er aan preventie wordt besteed en wat het oplevert"*.

2.3 Visie op preventie ten aanzien van jeugd

- *Wat is de visie op preventie ten aanzien van jeugd?*

Antwoord:

Visie op preventie

Het ontbreekt aan een document waarin een samenhangende visie op preventie ten aanzien van jeugd wordt gegeven. In diverse beleidsplannen die in de raad zijn vastgesteld, zijn wel elementen terug te vinden die gaan over preventie. Uit deze stukken destilleren wij de volgende visie-elementen:

In de Maatschappelijke Agenda Sociaal Domein wordt een definitie gegeven van preventie in algemene zin: *"In het belang van inwoners is het zaak problemen vroegtijdig te herkennen en deze door interventies zo snel mogelijk op te lossen om erger te voorkomen. Dat kan door verwijzing naar een basisvoorziening voor bijvoorbeeld een training, kortdurende begeleiding, intensieve samenwerking tussen partijen of een adviserend gesprek door bijvoorbeeld een huisarts, een maatschappelijk werker, een consulent van de sociale dienst, onderwijzers, het Centrum Jeugd en Gezin,*

¹ Uit de ambtelijke wederhoor kwam naar voren dat er een evaluatieplan en nulmeting is opgesteld. De resultaten hiervan zullen begin 2020 bekend zijn.

budgetmaatjes van Tympaan-De Baat en het Sociaal Team bij de vraagverheldering". Deze definitie zoomt in op het doen van interventies die de latere inzet van zorg en ondersteuning voorkomen.

Het uitgangspunt dat de gemeente in de preventie hanteert, is om het voorveld dusdanig te versterken dat de focus in de zorg en ondersteuning wordt gericht op de lichtere zorg waar het kan (en zwaardere zorg als het moet). De gemeente zet hierbij in op:

- Ontwikkeling van voorliggende voorzieningen: algemeen toegankelijke activiteiten die de samenleving versterken en gezinnen ondersteunen in hun leven.
- Het faciliteren van bewoners en gezinnen met laagdrempelige informatievoorziening over zorg en jeugd.
- Het werken aan een positief pedagogisch klimaat.
- De signalering vindt zo vroeg mogelijk plaats via GGD, huisarts, onderwijs, kinderopvang.

In haar interventies gaat de gemeente in haar jeugdbeleid uit van preventie op drie niveaus²:

- Algemene voorlichting om problemen te voorkomen (*preventieniveau voor iedereen*),
- Vroegsignalering van problemen (*preventieniveau voor groepen met verhoogd risico*),
- Voorkomen van verergering van problemen (*preventieniveau voor individuen met een probleem*).

De optelsom van al deze elementen uit verschillende stukken van de gemeente, geven het beeld van een visie die stelt dat het jeugdpreventiebeleid gericht moet zijn op het zo sterk mogelijk maken van de ouders in het opvoeden van hun kinderen. Preventief beleid moet de randvoorwaarden daartoe scheppen.

Onderbouwing

De gemeente De Ronde Venen heeft gekozen voor een integrale aanpak, waarin de inrichting van het sociaal domein, de participatiewet, de Wmo met de decentralisatie AWBZ en de Jeugdwet worden verankerd. Er ligt geen document met een integrale visie op jeugdpreventie. Er zijn wel een aantal gemeentelijke c.q. regionale documenten die elementen van de visie beschrijven.

De kernvisie in het sociaal domein in algemene zin is: *de inwoner staat centraal*. De gemeente en haar maatschappelijke partners sluiten aan bij de wensen en behoeften van inwoners, verplaatsen zich in hun leefwereld en stellen de vragen en behoeften van de inwoner centraal, boven allerlei politiek-bestuurlijke, bureaucratische of bedrijfsmatige vraagstukken. Inzetten op deze strategie betekent bijvoorbeeld persoonlijke aandacht voor de inwoner (huisbezoek, gesprek in de buurt), het daadwerkelijk aanwezig zijn in de kernen en luisteren naar wat er leeft en het aansluiten bij de initiatieven van inwoners.

Er zijn verschillende gemeentelijke documenten, die de gewenste preventieniveau 's en bijbehorende interventies beschrijven die de gemeente nastreeft als het gaat om preventie.

Zo zijn doelen in het *Beleidsplan jeugd 2015 - 2016* meer specifiek voor de jeugd omschreven:

- a. Er is een gunstig opvoed- en opgroei-klimaat;
- b. Zelfstandig vermogen / zelfredzaamheid van een kind, jongere of de ouders, medeopvoeders staat voorop;
- c. Als het even niet lukt dan wordt ondersteuning en preventie ingezet;
- d. De basisvoorzieningen voor onze jongeren zijn op orde;
- e. Indien basisvoorzieningen niet toereikend zijn, bieden we individuele voorzieningen om de juiste hulp op maat te bieden;
- f. Ondersteuning, preventieve maatregelen, basisvoorzieningen en maatwerk worden zo dichtbij mogelijk ingezet.

² Deze drie preventie-niveaus sluiten aan bij de preventiematrix van het NJI.

Hierin zitten visie-elementen als het *voorop stellen van zelfredzaamheid* en het *zorgen voor een gunstig opvoedklimaat*. Dit zijn elementen die ondersteunend zijn aan het zelfstandig vermogen van het kind en/of de ouders om hulpvragen zelf op te pakken. Als er toch ondersteuning nodig is, is het uitgangspunt dit zo dicht mogelijk bij het kind of gezin te organiseren.

Deze visie-elementen passen in de maatschappelijke effecten en doelen die in 2017 zijn geformuleerd in de *Maatschappelijke Agenda Sociaal Domein* op het thema "opvoeden met vertrouwen":

1. Ouders hebben de verantwoordelijkheid en opvoedvaardigheden die nodig zijn om hun kinderen een gezonde stabiele basis te bieden en ze te laten opgroeien tot zelfredzame volwassenen
2. Ouders ervaren een open en positief pedagogisch klimaat, dat gevormd wordt door henzelf, mensen in de naaste omgeving en maatschappelijke organisaties
3. Ouders vinden het vanzelfsprekend om met anderen te praten over opvoeden en om elkaar ondersteuning bij de opvoeding te vragen
4. Opvoedadvies en ondersteuning is toegankelijk voor iedereen die betrokken is bij de opvoeding van kinderen en wordt zo snel, licht en kortdurend als mogelijk en zo zwaar als noodzakelijk, ingezet.

In de Maatschappelijke Agenda Sociaal Domein staan verder uitgangspunten als *kinderen vallen niet buiten de boot, meedoen, voldoende middelen om mee te doen zoals via onderwijs, en armoede tegengaan*. Dezelfde lijn is terug te vinden in het *Actieprogramma Veilig Samen Leven* (tegen huiselijk geweld en kindermishandeling), namelijk 'eerder en beter in beeld'.

De optelsom van stukken die elementen van een visie op jeugdpreventie weergeven stellen dat het jeugdpreventiebeleid gericht moet zijn op het zo sterk mogelijk maken van de ouders in het opvoeden van hun kinderen. Preventief beleid moet de randvoorwaarden daartoe scheppen. Opgemerkt kan hierbij worden dat vooral wordt ingegaan op het 'wat'. Het 'hoe' is impliciet geformuleerd.

Samenvattend kan worden gesteld dat er visie-elementen zijn geformuleerd. Deze elementen zijn versnipperd terug te vinden, maar er ligt geen eenduidige visie op jeugdpreventie.

Uit het werkveld

Uit de interviews met externe partners blijkt dat zij een integrale visie op preventie van de gemeente niet kennen. De partners zijn kritisch over het ontbreken hiervan en ervaren dit als een gemis. Zij vragen de gemeente helderheid te geven in wat zij wil in het gehele preventiebeleid. Dit houdt in dat de gemeente breed communiceert over de integrale visie en duidelijkheid verschaft over wat het kernteamwerk is en wat preventie (voorveld) inhoudt zodat ook het werkveld kan meedenken en een bijdrage kan leveren.

Nieuw Beleidsplan Jeugd

Op dit moment is de gemeente bezig met de voorbereidingen voor een nieuw Beleidsplan jeugd. De gemeente wil aansluiten bij de ontwikkelfasen van jongeren, omdat elke levensfase andere vaardigheden vraagt van het kind en de ouders. Ook vraagt dit om andere onderwijstechnieken en andere interventies van hulpverlening zodat men ook de momenten kan kiezen van welke invloed je waar kunt uitoefenen. Dit is een aanscherping van de visie op preventie: er wordt een aangrijpingspunt geformuleerd om preventie invulling te geven en effectief te maken. Daarmee wordt een goede stap gezet om het gemis aan een integrale visie goed te maken. Met het nieuwe jeugdbeleidsplan (inwoner centraal, ontschot werken, inclusieve samenwerking) is het ook expliciet de bedoeling dat de inwoners gaan meedenken en maatschappelijke partners aan tafel zitten om de vraag en behoefte boven tafel te krijgen. Deze verscherping vindt plaats door bijvoorbeeld in het nieuwe jeugdbeleidsplan per ontwikkelfase en aangrijpingspunten aan te geven wie wat kan/moet bijdragen.

2.4 Maatschappelijk resultaat en doelen op preventie

- Welke maatschappelijke resultaten/doelen wil de gemeente behalen op preventie?

Antwoord:

Het maatschappelijke doel op jeugdpreventie is het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid van ouders en het bevorderen van het positief pedagogisch klimaat en eigen opvoedvaardigheden.

In het *Beleidsplan jeugd 2015 - 2016* staat dat als volgt uitgewerkt:

- Er is een gunstig opvoed- en opgroei-klimaat;
- Zelfstandig vermogen / zelfredzaamheid van een kind, jongere of de ouders, medeopvoeders staat voorop;
- Als het even niet lukt dan wordt ondersteuning en preventie ingezet;
- De basisvoorzieningen voor onze jongeren zijn op orde;
- Indien basisvoorzieningen niet toereikend zijn, bieden we individuele voorzieningen om de juiste hulp op maat te bieden;
- Ondersteuning, preventieve maatregelen, basisvoorzieningen en maatwerk worden zo dichtbij mogelijk ingezet.

De gemeente heeft in 2017 met de *Maatschappelijke Agenda Sociaal Domein* een viertal doelen geformuleerd die het thema Opvoeden met vertrouwen invulling geeft:

- Ouders hebben de verantwoordelijkheid en opvoedvaardigheden die nodig zijn om hun kinderen een gezonde stabiele basis te bieden en ze te laten opgroeien tot zelfredzame volwassenen;
- Ouders ervaren een open en positief pedagogisch klimaat, dat gevormd wordt door henzelf, mensen in de naaste omgeving en maatschappelijke organisaties;
- Ouders vinden het vanzelfsprekend om met anderen te praten over opvoeden en om elkaar ondersteuning bij de opvoeding te vragen;
- Opvoedadvies en ondersteuning is toegankelijk voor iedereen die betrokken is bij de opvoeding van kinderen en wordt zo snel, licht en kortdurend als mogelijk en zo zwaar als noodzakelijk ingezet.

Deze doelen zijn niet verder uitgewerkt in meetbare indicatoren en streefwaarden voor het doelbereik. In de periode 2017/2019 zijn hierdoor voorstellen gedaan. Deze zijn in juni 2019 vastgesteld, maar zijn niet compleet. De streefwaarden ontbreken waardoor niet kan worden vastgesteld of doelen zijn bereikt.

Onderbouwing

In de programmarekening 2015 staan gewenste resultaten benoemd als het 'verminderen kans op calamiteiten bij risicogezinnen', het versterken van de positie van jongeren op de arbeidsmarkt' en voorkoming alcoholgebruik bij voornamelijk jongeren'. Hiermee zijn impliciet effecten benoemd voor het preventief jeugdbeleid zoals bijvoorbeeld terug te vinden is in de preventiematrix van het NJI.

Veelal wordt in de beleidsstukken na 2015 ingegaan op het 'hoe': een eenvoudiger jeugdstelsel, versterken van het eigen netwerk, laagdrempelige voorzieningen in het voorveld, en dergelijke. Het beschrijft de wijze waarop inwoners, maatschappelijke partners en de gemeente willen (samen)werken. Het doel dat hier aan wordt verbonden is een effectievere samenwerking tussen verschillende partijen om te komen tot een inclusief beleid. Dit beleid omvat een verzameling van programma's op diverse beleidsterreinen, die zich inzetten voor jeugdpreventie. Een voorbeeld ter illustratie is het Actieprogramma Veilig Samen Leven (tegen huiselijk geweld en kindermishandeling) met als eerste actielijn 'Eerder en Beter in beeld'.

Het ontbreekt derhalve aan een samenhangende set van beoogde effecten van preventief beleid. Het beeld is dat er diverse projecten worden ingezet als preventie, opgenomen onder verschillende beleidshoofdstukken. Daarmee is onduidelijk waar de prioriteiten liggen van de gemeente.

Het werkveld

In onze gesprekken met de maatschappelijke partners, wordt aangegeven dat er geen heldere opdracht is vanuit de gemeente waarop ingezet moet worden. Zij geven aan dat het aan inhoudelijke sturing ontbreekt aan de kant van gemeente en hierdoor stellen zij hun eigen doelen. Zij geven zelf invulling op thema's waar zij denken dat het belangrijk is om op in te zetten. Zij vinden dat er nu te vaak achter de feiten wordt aangelopen. Er wordt door de maatschappelijke partners aangegeven dat signalen van hen soms besproken worden, maar in de uitvoering vaak blijven liggen. Dit komt, geven partners aan, door een gebrek aan kennis bij de beleidsmedewerkers die niet weten wat ze met deze signalen moeten of blijven steken door bureaucratie in het ambtelijk proces. Er gebeurt vooral iets als zich incidenten voordoen. De redenen: geldgebrek, onduidelijk wie verantwoordelijk is en andere prioriteiten bij de gemeente. Partners geven aan dat zij het nodige zelf ontwikkelen, maar niet weten of zij dat mogen blijven doen. De continuïteit om iets structureels neer te zetten mist, er is geen tijd om iets te ontwikkelen dat werkt. Er moet ruimte zijn voor nieuwe aanpakken op problemen. Daarnaast missen zij feitelijke sturing omdat er continuïteit in de ambtelijke contacten en begeleiding mist.

De raad

De gemeenteraad heeft in afgelopen jaren verschillende debatten gevoerd over het preventief jeugdbeleid in brede zin. Er zijn regelmatig beleidsstukken geagendeerd die een relatie hebben met het preventief jeugdbeleid. Uit het gesprek met een vertegenwoordiging uit de gemeenteraad en uit verslagen van commissievergaderingen, blijkt dat in de afgelopen twee jaar veel kritische vragen zijn gesteld over het jeugdbeleid en preventie.

In diverse commissievergaderingen (bijvoorbeeld de commissies van: 11 januari 2016, 10 januari 2017, 14 mei 2018 en 9 oktober 2018) komt naar voren dat de raad zaken mist: er worden vragen gesteld over wat de doelen zijn, het gemis aan indicatoren wordt aan de orde gesteld, en er wordt gevraagd wat de effecten zijn van het preventief jeugdbeleid. Daar komen geen eenduidige antwoorden op.

De raadsleden hebben aangegeven dat het college niet te veel nieuw beleid moet ontwikkelen, maar moet sturen op de resultaten en focussen op wat er aan beleid ligt. Ook een zorgvuldig samenspel tussen inwoners, raad, college en maatschappelijke organisaties werd door de commissie noodzakelijk geacht (zie de commissievergadering van januari 2016). De samenwerkingsagenda onderwijs is tijdens de commissievergadering van 10 januari 2017 besproken. Hier zijn vragen gesteld waarbij duidelijk aangegeven wordt dat de agenda niet concreet genoeg is en dat er een duidelijker tijdspad gewenst is³.

In de commissievergadering van 14 mei 2018 zijn vragen gesteld over maatregelen die zijn genomen op het gebied van preventie en over het effect hiervan. Hier is echter geen onderzoek naar gedaan. In de commissievergadering van 9 oktober 2018 zijn vragen gesteld over de relatie tussen de toename van het gebruik van jeugdhulp en preventieve maatregelen. Een aantal quotes van gemeenteraadsleden over het preventief jeugdbeleid geven aan dat de raad geen goed beeld heeft:

- *"We hebben verschillende informatiebijeenkomsten gehad, maar we hebben niet het idee dat we 'in control' zijn",* en
- *"Een aantal van de aangegeven maatregelen duiden meer op symptoombestrijding dan op echt preventie".*

³ Uit de ambtelijke wederhoor kwam naar voren dat n.a.v. de behandeling in de raad over de samenwerkingsagenda onderwijs, er afgesproken is om met een tussenevaluatie te komen om afspraken en resultaten concreter te maken. Dit is in het eerste halfjaar van 2020 gereed.

2.5 Samenvattende bevindingen

- Wij hebben geen Beleidsplan of iets dergelijks aangetroffen waarin het preventief jeugdbeleid wordt beschreven, waarin een visie is geformuleerd en daarmee in samenhang een set van doelen. Externe partners van de gemeente vinden dit een gemis, omdat zo onduidelijk is waar de gemeente naar toe wil met preventie.
- De gemeente De Ronde Venen beschrijft wel in verschillende plannen en beleidsstukken visie-elementen van het preventiebeleid jeugd. De optelsom van al deze elementen uit verschillende stukken van de gemeente, geven het beeld van een visie die stelt dat het jeugdpreventiebeleid gericht moet zijn op het zo sterk mogelijk maken van de ouders in het opvoeden van hun kinderen. Preventief beleid moet de randvoorwaarden daartoe scheppen.
- In haar interventies gaat de gemeente in het jeugdbeleid uit van preventie op drie niveaus⁴:
 - Algemene voorlichting om problemen te voorkomen (*preventieniveau voor iedereen*),
 - Vroegsignalering van problemen (*preventieniveau voor groepen met verhoogd risico*),
 - Voorkomen van verergering van problemen (*preventieniveau voor individuen met een probleem*).
- De doelen van preventie zijn meer in algemene termen verwoord. Ze zijn niet uitgewerkt in meetbare indicatoren en streefgetallen voor het doelbereik. Daarnaast zijn doelen gekoppeld aan diverse projecten, verdeeld over verschillende beleidshoofdstukken. Daarmee is ook de informatiepositie van de gemeente gefragmenteerd. Voor de raad en externe partners blijft zo onduidelijk op welke wijze de inzet van instrumenten bijdraagt aan de preventiedoelen.

⁴ Deze drie preventie-niveaus sluiten aan bij de preventiematrix van het NJI.

3

**BEVINDINGEN: INVESTERINGEN IN
PREVENTIEF JEUGDBELEID**

3. Bevindingen: investeringen in preventief jeugdbeleid

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de volgende onderzoeksvragen centraal:

Hoofdvraag 2: In hoeverre en op welke wijze investeert gemeente De Ronde Venen in preventief jeugdbeleid?

- Wat is de omvang van het geïnvesteerde bedrag, gerelateerd aan het aantal jeugdigen in de gemeente?
- Wat is de aard van de ingezette maatregelen?
- Welke afwegingen maakt de gemeente bij het investeren in preventie? (financiële middelen, inzet beschikbare uren en middelen)?
- In welke mate worden de doelstellingen behaald?
- Op welke wijze en mate heeft de gemeente inzicht in het behalen van doelstellingen?

Deze vragen zijn in de navolgende paragrafen beantwoord. Steeds wordt gestart met het antwoord op de vraag, daarna volgt de onderbouwing.

3.2 Investerings preventief jeugdbeleid

- *Wat is de omvang van het geïnvesteerde bedrag, gerelateerd aan het aantal jeugdigen in die gemeente?*
- *Welke afwegingen maakt de gemeente bij het investeren in preventie? (financiële middelen, inzet beschikbare uren en middelen)?*

Antwoord:

De gemeente De Ronde Venen investeert op allerlei niveaus in preventief jeugdbeleid: financieel, beleidsmatig, maar ook met zichtbare initiatieven en activiteiten zoals een kinderbuurgemeester en een kinderraad.

Op beleidsmatig niveau worden er vanuit de regio verschillende programma's geïmplementeerd, bijvoorbeeld: 'Geweld hoort nergens thuis', 'Kansrijke start' en 'Scheiden zonder schade'. Daarnaast wordt ook de meldcode in 2019 aangescherpt.

De afweging die de gemeente maakt bij het investeren in preventie is in financieel opzicht niet te herleiden tot een (geoordeeld) bedrag of budget. De ingezette gelden lopen door verschillende programma's in het sociaal domein heen. Er kan niet worden nagegaan of dit in het kader van preventie een bijdrage levert aan het behalen van de doelen.

De gemeente geeft aan te investeren in jeugdpreventie door:

1. *Algemene voorzieningen:*

Dit zijn vrij toegankelijke voorzieningen die bijdragen aan de eigen kracht, preventie, signalering, informatie en advies. Deze voorzieningen vallen niet onder de Jeugdwet.

2. *Overige voorzieningen:*

Dit zijn voorzieningen die rechtstreeks zonder verwijzing of beschikking kunnen worden ingezet. Indien de ondersteuning vanuit een overige voorziening niet toereikend blijkt, is de betreffende instelling verantwoordelijk voor de toeleiding naar een individuele voorziening. De gemeente De Ronde Venen kent onder andere de volgende overige voorzieningen:

- Inzet vanuit het Centrum voor Jeugd en Gezin.

- Inzet vanuit welzijnswerk.
- Inzet van algemeen maatschappelijk werk.
- Inzet van kortdurende hulpverlening vanuit het Sociaal Team.
- Inzet van POH GGZ Jeugd

3. *Innovatie:*

De ontwikkelingen in het jeugddomein worden binnen en buiten de gemeente met belangstelling gevolgd. Nieuwe mogelijkheden die bij de dienstverlening van de gemeente en haar maatschappelijke partners passen, worden daarbij onderzocht. Zo wordt gebruik gemaakt van alle expertise die beschikbaar is. Er wordt geëxperimenteerd en geïnnoveerd door middel van het houden van pilots. Op basis van netwerken (regionale en lokale samenwerking) worden telkens nieuwe inzichten opgedaan. Om de kwaliteit van de dienstverlening te verhogen, worden gebiedsanalyses gemaakt en wordt een sturingsstrategie ontwikkeld om gericht te kijken waar de maatschappelijke vraagstukken zitten.

Onderbouwing

De afweging die de gemeente maakt bij het investeren in preventie is breed en is in financieel opzicht niet te herleiden tot een (geoordeeld) bedrag of budget. Jeugdpreventie loopt door bijna alle beleidsterreinen binnen het sociaal domein heen. Daarmee is het lastig te achterhalen welk bedrag precies in welk programma of beleidsonderdeel voor preventie uitgetrokken wordt. Eén van de redenen hiervoor kan zijn dat de knip tussen waar preventie stopt en jeugdzorg begint, lastig is te maken. Een andere reden kan zijn dat dit nu niet helder is door een gebrek aan een integrale visie op preventie.

Er zijn verschillende geldstromen voor verschillende thema's. Een voorbeeld hiervan is het Voorschoolse- en Vroegschoolse Educatie (VVE) programma waarbij kinderen met een te verwachten taalachterstand extra kennis van de Nederlandse taal bijgebracht wordt. Voor dit taakveld is voor het jaar 2018 € 308.000 gebudgetteerd. Een ander voorbeeld hiervan zijn projecten waarbij in het bijzonder sport en bewegen bij jongeren wordt gestimuleerd. Het resultaat hiervan is dat meer jongeren een (preventief) gezond leven leiden en participeren in de samenleving. Voor dit taakveld is voor het jaar 2018 € 187.714 gebudgetteerd (programmabegroting 2018). Soms is het wel helder hoe de geldstroom loopt, bijvoorbeeld omdat vanuit het Rijk middelen geoordeeld zijn. Een voorbeeld zijn de middelen voor onderwijsachterstanden.

In de Maatschappelijke agenda 2017 wordt de afweging gemaakt om de focus te leggen op preventie en een cultuuromslag. In voorgaande beleidsstukken lag de nadruk ook op preventie maar binnen de Maatschappelijke agenda wordt dit scherper beschreven. Deze scherpere afweging komt voort uit de urgentie om beter gebruik te maken van de onderlinge verbanden tussen de beleidsvelden van de decentralisaties. Daarom heeft de gemeente gekozen voor het ontschotten van de budgetten in het sociaal deelfonds. In beleidsmatige zin betekent dit dat innovatie binnen het Sociaal Domein prioriteit is. Er heeft in 2018 in de begroting een verhoging plaatsgevonden voor jeugd, om de vereiste kwaliteit te kunnen blijven leveren.

Naast beleidsambtenaren van de gemeente die een (deel) van een beleidsterrein in de portefeuille hebben, is er in de gemeente De Ronde Venen ook een groot maatschappelijk werkveld dat zich bezighoudt met preventief jeugdbeleid. Sommige van deze organisaties worden door de gemeente gesubsidieerd. Hierbij valt te denken aan het jongerenwerk, de welzijnsorganisatie, het CJG en het maatschappelijk werk. De gemeente is gaandeweg het proces van de transitie steeds meer gaan inzetten op preventie. Vooral beleidsmatig is de focus op preventie groter; deze afweging is gebaseerd op het uitgangspunt te voorkomen dat de jeugd in zwaardere zorg terecht komt. Blijven inzetten op preventie om 'zo veel mogelijk in control te zijn' is één van de doelstellingen uit de Maatschappelijke agenda 2017. Het accent, zo geven de gesproken ambtenaren aan, is komen te liggen op kwaliteit, en niet zozeer om te zorgen dat men binnen het budget blijft. Er is een bijtelling geweest in 2018 in de begroting voor jeugd om kwaliteit te kunnen blijven leveren. Bij het inkopen of subsidiëren van producten of diensten staat het te behalen resultaat voorop. Het werkveld geeft echter aan dat het voor hen niet helder is welke afwegingen waarom gemaakt worden als het gaat om de inzet van financiële middelen. Er wordt veel

'achter feiten aangelopen'. Op het moment dat iets speelt dat echt aandacht nodig heeft is er vaak geen geld. De behoefte vanuit het werkveld is daarom ook dat er met de aanbieders duidelijke afspraken gemaakt worden m.b.t. het formuleren van resultaten en het selecteren van instrumenten die daarbij ondersteunend worden ingezet en in de uitvoering zijn gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid (evidence-based).

3.3 De aard van ingezette maatregelen

- *Wat is de aard van de ingezette maatregelen?*

Antwoord:

Veel ingezette maatregelen betreffen interventies in specifieke en afgebakende projecten.

Onderbouwing

In de diverse gemeentelijke beleidsstukken vanaf 2015, komen verschillende maatregelen aan bod. Veelal betreft het projecten gericht op een specifiek onderwerp voor een specifieke doelgroep. Voorbeelden hiervan zijn:

- *Gezondheid:* het project 'Nuchter Verstand' om alcohol- en drugsgebruik van jongeren tegen te gaan en te voorkomen (zie de Programmabegroting 2015).
- *Onderwijs:* er worden er trainingen voor kinderen aangeboden op het vlak van sociale weerbaarheid om de huidige wachtlijsten weg te werken (zie de Programmarekening 2017).
- *Pesten en sociale media:* om het bewustzijn rondom het gebruik van sociale media te vergroten worden er gedurende het schooljaar voor de groepen 6, 7 en 8 van de basisscholen workshops "Social Media & Cyberpesten" aangeboden (Zie de Programmabegroting 2018).

De kernteams maken de inhoudelijke keuze om aanvullende zorg in te schakelen en te sturen op de kwaliteit van deze zorg. Deze is gericht op individuele jeugdigen/gezinnen om te voorkomen dat beginnende problemen verergeren. Bovenstaande projecten zijn voorbeelden in het kader van preventie, alhoewel er opgemerkt dient te worden dat dit niet altijd als zodanig is beschreven en te herleiden is tot concrete resultaten.

Tijdens de interviews met externe maatschappelijke partners wordt aangegeven dat zij op eigen deelonderwerpen wel weten wat zij specifiek doen, maar vanuit de gemeente niet het gehele overzicht ontvangen.

3.4 Doelbereik preventief jeugdbeleid

- *In welke mate worden de doelstellingen behaald?*
- *Op welke wijze en mate heeft de gemeente inzicht in het behalen van doelstellingen?*

Antwoord:

De gemeenteraad heeft weinig zicht op het behalen van de doelstellingen van het preventiebeleid.

Onderbouwing

De gemeente zelf stelt doelen op preventie, maar kan niet aangeven in hoeverre deze gehaald zijn. Veel van de informatie die de gemeente verzamelt, heeft betrekking op de uitvoering: budgetuitputting, aantallen verstrekte maatwerkvoorzieningen en dergelijke. Deze informatie geeft geen inzicht in doelbereik. Daar waar externe informatiebronnen worden gebruikt, zoals bijvoorbeeld "waarstaatjegemeente.nl", kan slechts op een indirecte wijze iets worden gezegd over het doelbereik van beleid(smaatregelen). Dit vindt zijn oorzaak in het vanuit de beschikbare data naar de doelen redeneren, in plaats van andersom.

Uit de gesprekken met de maatschappelijke partners komt naar voren dat zij geen gemeentelijke sturing op preventie ervaren. Daarom formuleren zij eigen preventiedoelen, zo komt uit de interviews naar voren. Maatschappelijke partners geven aan goed zicht te hebben of en welke doelen zij zelf behalen. Dit delen zij intern en communiceren resultaten soms naar de gemeente.

3.5 Samenvattende bevindingen

De gemeente De Ronde Venen investeert op tal van onderdelen in preventief jeugdbeleid. De driedeling die wordt gehanteerd betreft:

- investeringen in algemene voorzieningen,
- investeringen in overige voorzieningen,
- investeringen in innovatie.

De investeringen die de gemeente doet in preventie, is versnipperd over verschillende beleidshoofdstukken. De gemeente kiest daarin voor het investeren in diverse projecten voor specifieke doelgroepen. Deze lopen door de verschillende programma's in het sociaal domein heen, zoals sport, gezondheid en pesten.

Daarmee is versnipperd beeld ontstaan, waarmee het lastig is om een duidelijk totaal-inzicht te verwerven wat er op preventie aan middelen wordt ingezet. Datzelfde beeld is van toepassing op de inzet van de maatregelen en het doelbereik. Externe partners vinden dit een knelpunt, omdat daarmee voor hen onduidelijk is op welke wijze zij bijdragen aan preventie. De raad is kritisch over wat aan effecten wordt bereikt.

4

**BEVINDINGEN: SAMENWERKING
BINNEN HET PREVENTIEF
JEUGDBELEID**

4. Bevindingen: samenwerking binnen het preventief jeugdbeleid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoofdvraag 3: Op welke wijze wordt binnen het preventief jeugdbeleid door gemeente samengewerkt met wijkteams, CJG, huisarts, praktijkondersteuner GGZ, het onderwijs, en jeugd- en jongerenwerk?

- Op welke wijze worden signalen over (het ontstaan van) lichte problemen gedeeld en gecoördineerd?
- Op welke wijze wordt de toeleiding tot het preventieve hulpaanbod gecoördineerd (regie op en samenhang in vraagverheldering en aanbod)
- Op welke wijze wordt het behalen van preventiedoelen gestimuleerd?
- Welke knelpunten worden door de gemeente en betrokken instanties ervaren met betrekking tot de samenwerking op preventiedoelen?
- Hoe wordt gezamenlijk geleerd ('lerend systeem') om de samenwerking op preventiedoelen te versterken?

De vragen zijn in de navolgende paragrafen beantwoord. Steeds wordt gestart met het antwoord op de vraag, daarna volgt de onderbouwing.

4.2 De route naar preventief hulpaanbod

- *Op welke wijze worden signalen over (het ontstaan van) lichte problemen gedeeld en gecoördineerd?*
- *Op welke wijze wordt de toeleiding tot het preventieve hulpaanbod gecoördineerd (regie op en samenhang in vraagverheldering en aanbod).*

Antwoord:

De kernteams vormen de spil om signalen over problemen vroegtijdig op te vangen, te delen in het netwerk en interventies te (laten) plegen indien dat nodig is. De kernteams hebben tevens de opdracht om te bewerkstelligen dat jeugdigen zelf de toegang makkelijker kunnen vinden. De gemeente wil de scholen, leerplichtambtenaren, huisartsen en andere relevante partijen hierbij actief betrekken. Dat lukt nog niet optimaal. De gemeente is daarom voornemens om meer en beter aan te sluiten bij de leefwereld van de jeugd.

De gemeente heeft om invulling te geven aan bovenstaande voornemens alle betrokkenen getraind op de werkwijze "De Nieuwe Route". De Nieuwe Route zorgt voor hernieuwd eigenaarschap over de situatie en de oplossingen bij alle betrokkenen samen. Het is een kanteling in denken, organiseren en doen die leidt tot een gelijkwaardige samenwerking tussen partijen. Vanaf september 2018 is binnen alle kernen op die manier gestart met werken. Zo verwacht de gemeente de toeleiding naar preventief hulpaanbod en het versterken van de inwoner, meer resultaatgericht te maken. De gemeente heeft hierin de regie.

Onderbouwing

De coördinator van Sterke samenleving heeft contact met de servicepunten (Het Servicepunt is een loket en zijn de toegang tot de basis- en maatwerkvoorzieningen) en de kernteams (De kernteams maken de inhoudelijke keuze om aanvullende zorg in te schakelen en te sturen op de kwaliteit van deze zorg). Dit is

een belangrijke driehoek binnen de gemeente waarin wordt samengewerkt. Hier komen signalen naar boven die worden vastgelegd en doorgezet. Er zijn verschillende partners betrokken in de kernteams, waar informatie wordt gedeeld in het casusoverleg. Daarnaast is er het vakgroep overleg waar signalen worden besproken tussen uitvoering en beleidsadviseurs.

Uit de interviews met de ambtenaren komt naar voren dat er veel wordt samengewerkt zowel ambtelijk als met het maatschappelijk werkveld. Er zijn diverse voorbeelden genoemd van samenwerkingsoverleggen, zoals werkgroepen in het kader van de Samenwerkingsagenda Onderwijs 2017-2021, op het gebied van preventie jeugdzorg, op ouderparticipatie en de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. Ook is er een samenwerking met het CJG waarin een netwerk aan zorgpartners actief is die door preventie en vroegsignalering de uiteindelijke zorg zoveel mogelijk proberen te voorkomen. Het maatschappelijk werkveld en ambtenaren benoemen de huisartsen en het basis- en middelbaaronderwijs als twee partijen die een grotere rol kunnen spelen en waar de verbinding en samenwerking mist. Dit zijn belangrijke partijen omdat daar juist vroeg signalering plaats vindt.

Ondanks al deze diverse overlegvormen, geven maatschappelijke partners aan dat de samenwerking vaak "hap snap" is en veel afhangt van individuele ambtenaren of partners. Maatschappelijke partners missen hierin de faciliterende en sturende rol vanuit de gemeente. De gemeente kan, volgens het maatschappelijk werkveld, een belangrijke rol spelen in regie en uitrollen dat dit moet gebeuren. De gemeente heeft doorzettingsmacht en autoriteit. "Het is gewichtiger" wordt gezegd. Doordat dit nu mist voert iedere organisatie zijn eigen beleid en streeft men eigen doelen na, wat zorgt voor versnippering. Wanneer de gemeente hier een prominentere rol in zou aannemen, wordt de inzet en samenwerking op preventie effectiever.

4.3 Preventiedoelen

- *Op welke wijze wordt het behalen van preventiedoelen gestimuleerd?*
- *Welke knelpunten worden door de gemeente en betrokken instanties ervaren m.b.t. de samenwerking op preventiedoelen?*
- *Hoe wordt gezamenlijk geleerd ('lerend systeem') om de samenwerking op preventiedoelen te versterken?*

Antwoord:

Preventiedoelen worden gestimuleerd via diverse verschillende projecten en programma's. Deze versnippering leidt niet als vanzelf tot samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke partners en tussen maatschappelijke partners onderling.

Maatschappelijke partners hebben een andere opvatting over hoe zou moeten worden gewerkt om resultaten te komen:

- Maatschappelijke partners geven aan anders te willen werken, meer opgavegericht en via 'evidence based' instrumenten.
- Maatschappelijke partners ervaren het gemis aan gemeentelijke sturing op gezamenlijkheid van inzet als een belangrijk knelpunt.
- Maatschappelijke partners is dat niet duidelijk is geformuleerd wat er verstaan wordt onder preventie of wat de preventieve maatregelen precies inhouden.

Onderbouwing

Zowel ambtenaren als maatschappelijke partners geven aan dat er diverse leer- en ontwikkelpunten zijn om op te pakken. Het uitvoerende werkveld wil meer opgavegericht en 'evidence based' werken. Doen we het goede? Bereiken we wat we willen? Er zijn bijvoorbeeld bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar een thema op te pakken en daar kennis over op te doen. Samen wordt besproken hoe je mensen beter

kunt bereiken, en deze kennis kan toepassen. De informatie die hierin wordt opgedaan wordt niet altijd met iedereen gedeeld. Om samen te kijken wat er nog nodig is binnen het gezin of voor de jeugdige wordt er gebruik gemaakt van de methode 'De Nieuwe Route'. Dit is een methode die zorgt voor hernieuwd eigenaarschap over de (hulp)situatie en de oplossingen bij alle betrokkenen samen.

Knelpunten die ambtenaren en maatschappelijke partners vooral noemen, zijn de volgende:

- Er wordt niet vanuit één visie gewerkt; wat nodig is de visies van alle betrokkenen bij elkaar brengen en samen door ontwikkelen.
- Er wordt nog te veel afzonderlijk gewerkt door betrokken partijen. Partners zijn tevreden over de bestaande overlegvormen, maar de gemeente moet meer inspanning leveren om alle betrokken professionals ook echt aan tafel te krijgen. Dit moet nog groeien.
- Er wordt nog te weinig laagdrempelig contact gemaakt met jeugdigen en hun ouders door maatschappelijke partners, zo vinden ambtenaren. Te weinig wordt naar de vindplekken van jongeren en ouders gegaan, zoals meer de straat op en de scholen in.

Het beeld dat hiermee wordt naar voren komt, is dat gemeente en maatschappelijke partners van mening verschillen hoe zou moeten (samen)gewerkt om resultaten te realiseren.

4.4 Samenvattende bevindingen

De gemeente werkt met kernteams, waarin op kernniveau wordt samengewerkt met de maatschappelijke partners in de kern. Daarnaast is geïnvesteerd in "De Nieuwe Route", een methode voor effectieve samenwerking. Partners zijn hier positief over. Daarnaast organiseert de gemeente tal van gezamenlijke overleggen, maar deze missen doel volgens de partners. Zij missen hierin ook belangrijke samenwerkingspartners, zoals de huisartsen en het onderwijs. Partners verwachten op dit vlak veel meer inzet (doorzettingsmacht) en sturing van de gemeente.

Tot slot is een meer fundamentele dat maatschappelijke partners meer opgave-gericht willen werken in plaats van tal van projecten. Daarbij vinden zij de inzet van meer 'evidence-based' instrumenten belangrijk.

5

CONCLUSIES EN VERBETERPUNTEN

5. Conclusies en verbeterpunten

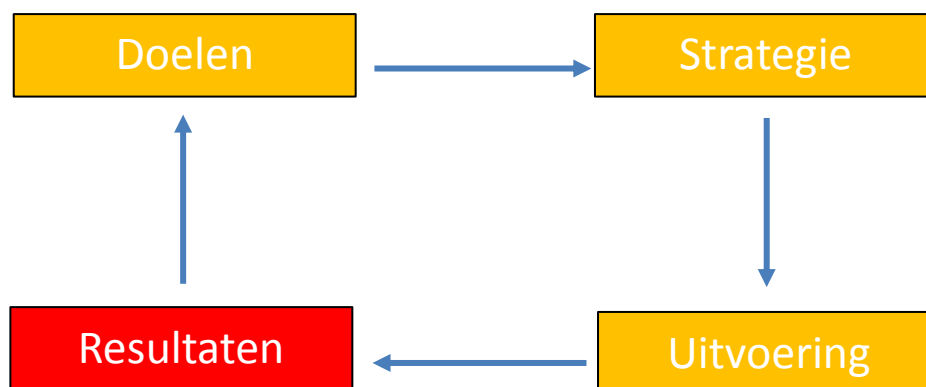
5.1 Conclusies

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidt:

Op welke wijze wordt in de gemeente De Ronde Venen ingezet op preventie in het jeugdbeleid?

Om onze conclusies op deze vraag in perspectief te plaatsen, hanteren wij het model van de beleidscyclus als kader. Dit conceptueel model verschaft inzicht in de cyclus van 1) vaststellen van beleidsdoelen, 2) vaststellen van de strategie om deze doelen te realiseren, 3) de uitvoering zelf en 4) de uiteindelijke resultaten. Door onze conclusies op deze wijze te ordenen, wordt ook duidelijk waar de aangrijpingspunten liggen voor verbeterpunten.

Model van de beleidscyclus



De centrale vraag van de rekenkamercommissie kan in dit perspectief als volgt worden beantwoord:

Doelen: gemis aan duidelijke visie op preventief jeugdbeleid

Van beleidskaders mag verwacht worden dat deze een goede probleembeschrijving -en analyse bevatten op grond waarvan doelen en strategie zijn vastgesteld. Deze doelen worden bij voorkeur in duidelijke indicatoren vertaald (kwantitatief en/of kwalitatief). Bij doelen wordt verwacht dat deze zijn vertaald in maatschappelijke effecten (outcome) en dat zij de grondslag vormen voor de uitvraag of opdrachtformulering aan de gemeentelijke organisatie en partners betrokken bij de uitvoering. *In de gemeente De Ronde Venen zijn er verschillende beleidsstukken die iets zeggen over preventief jeugdbeleid. Een duidelijke visiestuk ontbreekt. Maatschappelijke partners vinden dit een gemiste kans, omdat zo onduidelijk is waar de gemeente naar toe wil met preventie en welke bijdrage zij daar in kunnen leveren.*

Strategie: verschil van opvatting over de te voeren strategie

De strategie betreft de voorgenomen wijze van beleidsuitvoering; met behulp van de strategie zullen de beleidsdoelen worden gerealiseerd. De strategie omvat het instrumentarium en de wijze waarop de uitvoering van het beleid is georganiseerd. Dit laatste omvat vooral de concretisering van de gemeentelijke rollen in regie en uitvoering en de aanduiding van de rollen van externe uitvoerders van beleid. Hierin dient ook de rol van de gemeenteraad te worden omschreven, bijvoorbeeld het punt van de informatievoorziening door B&W aan de gemeenteraad (monitoring van doelbereik en uitvoering). *In de gemeente De Ronde Venen wordt op tal van onderdelen geïnvesteerd in preventief jeugdbeleid. De uitwerking daarvan vindt plaats via verschillende projecten op verschillende beleidsterreinen en worden*

gefinancierd via verschillende begrotingshoofdstukken. Maatschappelijke partners vinden dat de gemeente meer opgave-gericht moet werken. In de samenwerking van de gemeente met maatschappelijke partners worden belangrijke partners als de huisartsen en het onderwijs nog gemist.

Uitvoering: informatie wordt versnipperd aangeboden, het ontbreekt aan sturingsinformatie

Dit betreft de daadwerkelijke uitvoering van het beleid door de gemeente en de partners van de gemeente. Het gaat om inzicht in alle uitgevoerde activiteiten. Daarnaast dient inzicht te worden gegeven in de uitvoeringskosten. Met deze informatie kan gedurende de beleidsperiode de uitvoering worden aangepast aan nieuwe inzichten. Als activiteiten niet zijn uitgevoerd zoals vooraf afgesproken, dan dient aangegeven te worden wat daarvan de redenen zijn geweest.

Er wordt versnipperd over begrotingshoofdstukken informatie aan de raad verstrekt. Deze bronnen geven echter geen sturingsinformatie waarmee de raad in staat wordt gesteld om (bij) te sturen op de uitvoering van het preventief jeugdbeleid.

Resultaten: er is inzicht in de output, maar niet in of de beoogde maatschappelijke doelen en effecten worden bereikt

Met de resultaten wordt inzicht gegeven in de uitkomsten van het beleid. Deze worden verwoord op basis van de beleidsdoelstellingen. Uitkomsten zijn bijvoorbeeld de output, zoals het aantal inwoners dat gebruik maakt van bepaalde voorzieningen, of de uitputting van budgetten. Als we kijken naar de maatschappelijke opbrengsten of outcome van beleid, dan bedoelen we daarbij de resultaten op het niveau van de inwoners als geheel, bijvoorbeeld dat ouders de verantwoordelijkheid en opvoedvaardigheden hebben die nodig zijn om hun kinderen te laten opgroeien.

In de gemeente De Ronde Venen wordt op verschillende begrotingshoofdstukken gerapporteerd over preventie-projecten. Het inzicht in de maatschappelijke opbrengsten van het preventief jeugdbeleid is daarmee niet te maken.

Antwoord:

Er wordt in De Ronde Venen op een breed terrein ingezet op preventief jeugdbeleid:

De gemeente De Ronde Venen investeert op tal van onderdelen in preventief jeugdbeleid. De driedeling die wordt gehanteerd betreft investeringen in algemene voorzieningen, overige voorzieningen en innovatie. Voor dit laatste aspect is er apart geld begroot.

Tegelijkertijd kiest de gemeente ook voor het investeren in diverse projecten voor specifieke doelgroepen. Deze lopen door de verschillende programma's in het sociaal domein heen, zoals sport, gezondheid en pesten. Daarmee is versnippering ontstaan over verschillende beleidsvelden en -programma's, waarmee het lastig is om een duidelijk totaal-inzicht te verwerven wat er op preventie aan middelen wordt ingezet.

Daarnaast organiseert de gemeente op verschillende niveaus binnen en buiten de gemeente de samenwerking te zoeken op relevante thema's.

Er is dus veel ingezet op jeugdpreventie, maar de wijze waarop is niet samenhangend. Maatschappelijke partners ervaren dat als een belangrijk knelpunt. Zij missen tevens de vertaling van de maatschappelijke resultaten naar concrete doelstellingen, meetbare indicatoren en streefwaarden om het doelbereik vast te stellen. Op basis van voorstaande delen wij deze conclusie.

Deze centrale onderzoeksvraag is verbijzonderd naar een **drietal hoofdvragen**, te weten:

1. Wat is de *visie* op preventief jeugdbeleid in gemeente De Ronde Venen?
2. In hoeverre en op welke wijze *investeert* de gemeente De Ronde Venen in preventief jeugdbeleid?
3. Op welke wijze wordt binnen het preventief jeugdbeleid door gemeente *samengewerkt* met wijkteams, CJG, huisarts, praktijkondersteuner GGZ, het onderwijs, en jeugd- en jongerenwerk?

Antwoord:

1. Wat is de visie op preventief jeugdbeleid in gemeente De Ronde Venen?

Er zijn verschillende gemeentelijke documenten die elementen van de visie op jeugdpreventie beschrijven. Door het ontbreken van een integrale en heldere visie, is het voor het werkveld (maatschappelijke partners) niet helder wat de gemeente allemaal wil bereiken met preventie. Het werkveld heeft behoefte aan een heldere visie en sturing hierop van de gemeente. Dit geldt overigens ook voor sommige onderdelen van de interne organisatie van de gemeente.

2. In hoeverre en op welke wijze investeert gemeente De Ronde Venen in preventief jeugdbeleid?

De gemeente investeert op allerlei niveaus in preventief jeugdbeleid: financieel, beleidsmatig, maar ook in zichtbare activiteiten. De gemeente onderscheidt algemene voorzieningen, overige voorzieningen en innovatie.

Omdat de gemeente er voor kiest om breed in te zetten op jeugdpreventie, waarbij beleidsdoelen en inzet van middelen door alle programma's in het sociaal domein heen lopen, is het moeilijk om concreet aan te geven welke bedragen aan welke doelen en resultaten verbonden zijn.

Dit betekent dat er niet concreet aan te geven is, welke investering waar toe leidt. Binnen de ambtelijke organisatie is het hierdoor soms lastig te weten wat andere beleidsafdelingen doen aan preventie. Voor het externe werkveld is dit in nog grotere mate het geval. Omdat de samenhang en continuïteit tussen de verschillende interventieniveaus ontbreekt, is de conclusie gerechtvaardigd dat hier een belangrijke slag in moet worden gemaakt.

3. Op welke wijze wordt binnen het preventief jeugdbeleid door gemeente samengewerkt met wijkteams, CJG, huisarts, praktijkondersteuner GGZ, het onderwijs, en jeugd- en jongerenwerk?

De gemeente werkt met kernteams, waarin op kernniveau wordt samengewerkt met de maatschappelijke partners in de kern. Daarnaast is geïnvesteerd in "De Nieuwe Route", een methode voor effectieve samenwerking. Partners zijn hier positief over. Daarnaast organiseert de gemeente veel samenwerkingsoverleggen. De maatschappelijke partners zijn kritisch over de wijze waarop de gemeente stuurt in deze overleggen, zij vinden het nog te veel 'hap snap'. Kernopmerking is hier dat er niet vanuit één visie wordt gewerkt. Ook missen zij belangrijke samenwerkingspartners, zoals de huisartsen en het onderwijs. Partners verwachten op dit vlak veel meer inzet van de gemeente om ook met deze partijen de samenwerking op te zetten.

5.2 Aanbevelingen

Op grond van onze conclusies komen wij tot de volgende aanbevelingen.

Visie en beleid:

Zorg er voor dat het nieuwe Jeugdbeleidsplan een heldere integrale visie op jeugdpreventie geeft, zowel voor de gemeentelijke organisatie als voor de betrokken maatschappelijke partners.

Zorg dat deze visie concreet wordt gemaakt door heldere doelen te formuleren, er meetbare indicatoren aan te verbinden en streefwaarden voor het doelbereik af te spreken. Doe dit samen met de relevante maatschappelijke partners, zodat ook zij het eigenaarschap op jeugdpreventie ervaren en nemen.

Kies een samenwerkingsvorm waarin je als gemeente met de maatschappelijke partners actief sturing geeft aan de realisatie van de visie en de doelen.

Samenwerking met maatschappelijke partners:

Neem als gemeente nadrukkelijker de regie en sturing op het realiseren van de doelen van het preventief jeugdbeleid en communiceer hier helder over naar het werkveld.

Organiseer een structurele samenwerkingsstructuur met het werkveld waarbij visie, doelstellingen en resultaten helder zijn op thema's en in programma's. Kijk kritisch naar de bestaande samenwerkingsverbanden en breng hier voor de maatschappelijke partners meer lijn in.

Stuur als gehele gemeente vanuit één en dezelfde visie.

Neem waar noodzakelijk ook een actieve faciliterende rol: zorg dat huisartsen en het onderwijs vaste partners worden in de samenwerking op preventief jeugdbeleid.

Informatiepositie:

Werk de doelen uit in meetbare indicatoren en verzamel daar de benodigde data bij.

Realiseer een gemeentelijk regiesysteem waarin verbanden kunnen worden gelegd m.b.t.: hoe gaat het, wat hebben we gedaan, wat is de onderliggende problematiek?

Zet de tot nu versnipperde informatie over doelrealisatie, preventie-programma's en budgetten, in één handzame factsheet "Jeugdpreventie". Communiceer die actief naar maatschappelijke partners.

Informeer de gemeenteraad integraal over de realisatie van concrete preventie-doelstellingen, langs vastgestelde indicatoren aan de hand van streefwaarden die de mate van doelbereik geven. Samen met de factsheet "Jeugdpreventie" beschikt de raad dan in samenhang over alle relevante informatie om haar controlerende taak uit te voeren.

BIJLAGE

Bijlage 1: Overzicht gesprekspartners

Interviews

Ter verdieping van dit onderzoek zijn interviews gehouden met 33 personen. De gespreksverslagen van deze interviews zijn ter verificatie aan de gesprekspartners voorgelegd en geaccordeerd.

Gemeente ambtenaren:

Naam	Functie	Organisatie
Frans de Jong	Projectleider data gestuurd werken	Gemeente De Ronde Venen
Bouke Bresser	Teamleider informatievoorziening en monitoring	Gemeente De Ronde Venen
Ronald Pothuizen	Functioneel beheer sociaal domein	Gemeente De Ronde Venen
Inge van der Hauw	Interim manager sociaal domein	Gemeente De Ronde Venen
Noortje Smit	Teamleider Samenleving	Gemeente De Ronde Venen
Marlies van der Molen	Coördinator werkcentrum	Gemeente De Ronde Venen
Karin Toebe	Coördinator PGA	Gemeente De Ronde Venen
Judith Maljaars	Coördinator sociale wijkteams	Gemeente De Ronde Venen
Esther Grootnibbelink	Teamleider toegang	Gemeente De Ronde Venen
Rosemarie van Ruiten	Strategisch adviseur jeugd	Gemeente De Ronde Venen
Saliha Ghanem	Teamleider toegang	Gemeente De Ronde Venen
Frank Zaadnoordijk	Strategisch adviseur sport en bewegen	Gemeente De Ronde Venen
Mirjam Vergeer	Beleidsadviseur Jeugd	Gemeente De Ronde Venen

Gemeenteraadsleden:

Naam	Functie	Organisatie
Anco Goldhoorn	Raadslid Rondevenenbelang	Gemeenteraad De Ronde Venen
Pieter Kroon	Raadslid PvdA/Groenlinks	Gemeenteraad De Ronde Venen
Bertien Tweehuijsen	Raadslid PvdA/Groenlinks	Gemeenteraad De Ronde Venen
Ria de Korte	Raadslid CDA	Gemeenteraad De Ronde Venen
Thijmen Klinkhamer	Raadslid D66	Gemeenteraad De Ronde Venen
Michael Klein	Raadslid Lijst 8 Kernen	Gemeenteraad De Ronde Venen
Annemieke Groen	Raadslid Lijst 8 Kernen	Gemeenteraad De Ronde Venen

Vertegenwoordigers werkveld:

Veel van de door ons gesproken respondenten wilden graag meewerken aan de gesprekken, maar wilden niet met naam in de verantwoording van dit rapport worden opgenomen. Wij hebben dit gerespecteerd en danken deze mensen voor hun belangrijke bijdragen. De namen zijn bij de onderzoekers bekend.

Organisatie
Kind & Co
S.V. Argon
Openbare basisschool Willespoort
Veenlanden college
Basisschool de Twister
Tympaan- De Baat
Kwadraad
Politie
GGD
Team Sportservice Vianen

Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording

Documentanalyse

Gestart is met een documentenanalyse. In de documentenanalyse zijn die documenten betrokken die bevindingen opleveren voor de rapportage. Zo zijn de beleidsnota's en kaders voor preventiebeleid jeugd en de programmabegrotingen geanalyseerd voor het vaststellen van de gehanteerde doelen en de indicatoren.

Verder zijn de verstrekte verantwoordingsinformatie aan de raad, de agenda's en bijbehorende stukken van de raadscommissie geanalyseerd. Tot slot zijn ander relevante documenten en de documenten die uit interviews naar voren kwamen ook geanalyseerd.

Alle geraadpleegde documenten zijn onderstaand opgenomen:

- Rapportage Jeugd 2016 DRV
- 2.4 Rapportage CEO Ouders 2017_DEF
- 2.5 Rapportage CEO Jongeren 2017_DEF
- Rapportage CEO Jeugdhulp (ouders) 2018_def2
- Rapportage Jeugdhulp (Jongeren) 2018_def2
- (Definitief) Rapportage GBM De Ronde Venen 2018
- 3. Coalitieakkoord_Verbindend_innovatief_ondernemend
- 3.1 Informatienota raad Cliëntervaringsonderzoeken 2018
- 3.2 bijlage 1 Uitkomsten CEO 2018
- 3.3 Bijlage 3 Rapportage CEO Jeugdhulp (ouders) 2018
- 3.4 Bijlage 4 Rapportage Jeugdhulp (Jongeren) 2018
- 1e bestuursrapportage - onderdeel van Voorjaarsnota 2015
- 2e bestuur-financiële rapportage 2015 d.d. 06.08.2015_2
- 3e bestuursrapportage 2015 - versie 17-11-2015
- 1e bestuursrapportage 2016 - versie 06-06
- Format 2e bestuursrapportage 2016
- 1e bestuursrapportage 2017-def 14-06-2017
- 2e bestuursrapportage 2017 met voor- en achterkant
- 1e bestuursrapportage 2018- 17-05-2018
- Bijlage A_2e bestuursrapportage 2018
- 2019-05-21 1e bestuursrapportage 2019
- 1.1 Informatienota sturing maatschappelijke effecten def 3.0
- 1.2 Bijlage indicatoren maatschappelijke effecten
- 2.1 raadsvoorstel indicatoren sociaal domein
- 2.2 Bijlage 1 - Effect-indicatoren sociaal domein
- 2.3 Bijlage 2 - omschrijving indicatoren
- 2.4 Bijlage 3 - toelichting niveaus
- 2.4 Rapportage CEO Ouders 2017_DEF
- 2.5 Bijlage 4 - Verslag voorbereidende bijeenkomst
- 2.5 Rapportage CEO Jongeren 2017_DEF
- 2018 04 25 InVinkeveen coalitieakkoord-verbindend-innovatief-ondernemend
- Beleidsplan jeugd transitie 2015-2016
- Bevindingen en aanbevelingen NJI Versterken Keten Jeugd De Ronde Venen DEF
- Maatschappelijke Agenda 2017
- Ontwikkelagenda + actieplan 2019
- praatje gemeenteraad
- Presentatie ontwikkeling en analyse jeugdhulp-Lunchsessie huisstijl
- Raadsplanning 2e deel 2019
- Raadsvoorstel 326 Transitiearrangement jeugdzorg_S_13G0000136_2
- Rapport Toegang Advies platform SD

- 20180307 Koers transformatie Essentiële Functies - definitief
- Aanvraag transformatiefonds regio Utrecht West
- Begroting compleet 2015 met voorkant - 10-09-2014
- Boekwerk programmarekening 2016 incl. controleverklaring 26-06-2017
- Cijfers jeugdhulp
- Jeugdverordening 2017
- DEF - Programma begroting MET voorkant - 17-09-2015
- DEF Kadernotitie jeugdbeleid
- Def. boekwerk integrale begroting 2019
- Factsheet transformatie programma
- Informatienota raad 17.0006022 Overzichtslijst met ideeën in
- Informatienota raad 17.0006022 Overzichtslijst met ideeën, bijlage overzicht
- innovatieprojecten voorstel college
- Instroom-Inkoopdocument-Utrecht-West-2017-2018-'Op-weg-naar-resultaatgericht-inkopen'
- integrale begroting 2017 def versie 14-11-2016
- Integrale Programmabegroting 2018- na besluitvorming 2 nov
- SAMENWERKINGSAGENDA 2017-2021
- Van bos naar buurt MS 20180718 definitief pdf
- Nadere regels 2017
- programmarekening 2015 incl. controleverklaring en voorblad
- Programmarekening 2017 versie 6 juni inclusief controleverklaring
- Programmarekening 2018 versie 15 mei 2019 exclusief controleverklaring
- Rapportage Jeugd 2016 DRV